

ІНФОРМАЦІЙНА НАВАЛА ПАЗАРИТІВ ТА ЇЇ ХИТКА ОСНОВА

Інформаційна війна – це там, де ми, люди. Різні: від діяльних творців до агресивних і пихатих паразитів. Якраз останні такі війни і розпалюють з подальшою метою заволодіти чужими територіями і ресурсами (включаючи людські). А коли це роблять правлячі паразити найбільшою у світі за своєю площею країни, то це вже не просто інформаційна війна, а ціла навала у мовно-інформаційному просторі. І вона розпочалася не в лютому 2014-го, коли агресивні паразити з фашистськими намірами вже анексували Крим і окупували частину ще двох областей незалежної України, а раніше: незадовго після розпаду СРСР. А протягом останніх майже двох років (з часу повномасштабного вторгнення в лютому 2022-го) вона розгортається все більше. При цьому база і глибина брехні (викривлення реальних подій), на яку вона спирається, усе більше розширюється. Тому цілком зрозуміло, що результатів може бути лише два: або вона захопить усе людство і штовхне його у безодню, або ж Україна виграє цю війну і дасть можливість людству й далі жити і розвиватися, а не руйнувати увесь навколишній світ і себе в ньому як творчу силу.

У минулому, жовтневому здвоєному випуску нашої газети, ми в передовиці «ПАЗАРИТКА паразитарної імперії російського фашизму – НЕМИНУЧА» та на чотирьох сторінках вибраних нами матеріалів намагалися розкрити зміст цього твердження, виснесеного в заголовку (випуск знаходиться за посиланням: <http://www.kmpzt.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8C-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%84-%E2%84%9619-20159-160-%D0%B6%D-%BE%D0%B2%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C-2023%D1%80.pdf>) Сьогодні ж вирішили зосередитися на тих матеріалах з інтернет-видань (бажано – останніх місяців), де мова йде саме про інформаційну основу тієї кривавої війни, яку агресивна паразитарна імперія принесла на українську землю.

Під шапкою «ІНФОРМАЦІЙНА НАВАЛА ПАЗАРИТІВ ТА ЇЇ ХИТКА ОСНОВА» на 3-6-й сторінках цього здвоєного випуску за листопад пропонуємо нашим читачам замислитися над змістом тих текстів, які ми вибрали, починаючи з двох матеріалів від Центру прав людини «ZMINA», що на 3-й сторінці. Звертаємо також увагу на статтю першого віце-президента Національної академії наук України академіка Володимира ГОРБУЛІНА і директора Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння Валентина БАДРАКА в агентстві «Укрінформ» під заголовком «Воєнний 2024-ий: загадки для України». Це – для того, аби зрозуміти реальний стан справ і не повестися на агресивну пропаганду від паразитарної імперії.

А там, зокрема, говориться про таке: «...Перша й головна із загадок, безперечно, стосується рівня та якості всебічної допомоги Заходу. Саме рівень військово-технічної допомоги Україні визначатиме реальні спроможності Сил оборони держави у 2024 році, та ймовірно, у 2025 році, в разі більшого затягування війни. Друга за рівнем важливості головоломка пов'язана із можливістю досягнення Україною технологічних переваг самостійними зусиллями. Оскільки вони та технологічний відрив від ворожої Росії як довгострокова мета є винятковою гарантією безпеки держави. Вузловою проблемою у 2023 році залишалося адміністрування ОПК, вірніше, вибір оптимальної моделі. 2023-й рік вперше в історії України став роком високого рівня уваги влади до ОПК, а до раніше зроблених оголошень про прихід на ринок України німецького Rheinmetall AG, британської BAE Systems і турецької Baykar Makina додалась згадана вище французька Turgis & Gaillard. З'явилася також і перша реалізована робота з американськими партнерами. Зокрема, США в рамках проекту FrankenSAM допомогли Україні модернізувати два типи зенітних ракетних комплексів, які здатні стріляти західними ракетами. Досвід говорить про високий технічний рівень вітчизняних розробників. Однак щодо моделі, то Україні варто прийняти важливі додаткові рішення. Бо до цього розвитку ВТС та ОПК гальмувала саме слабка система адміністрування й невдало підібраний менеджмент...».

Микола КОРОБКО: ініціативи й досягнення

У ВСЬОМУ світі все ширшого розмаху набуває громадський рух під назвою «Проект для громадських місць» (англ., Project for Public Spaces - PPS). Як некомерційна організація вона покликана допомагати людям створювати і підтримувати громадські простори, будувати міцні спільноти користувачів суспільних благ, а сам рух був заснований у 1975 році. Його ініціатор - Вільям (Холлі) УАЙТ став

Криворіжці дають оцінку громадському проекту

піонером розуміння того, як люди мають користуватися громадськими місцями (територіями). На сьогодні PPS стала міжнародно визаним центром передового досвіду, інформації і ресурсів щодо комплексного підходу до планування, розробки і управління в громадських місцях - placemaking.

Успіх творчого placemaking залежить від співробітництва між різними зацікавленими сторонами суспільства: як громадськими, так і урядовими. Як складова цього процесу партнерство і спільне лідерство мають вирішальне значення для нарощування темпів використання сили мистецтва для підвищення якості життя і відродження будівель, мікрорайонів і міст.

Існує багато інструментів, щоб розвивати зв'язок між людьми і місцями їхнього перебування. Це і створення культурних осередків за проектами митців, розвиток комбінованого планування і використання місцевих культурних і творчих потенціалів, народного мистецтва і міського дизайну.

Кінцевий результат творчого placemaking може бути вражаючим, і важливо, щоб громади не просто запозичали чи копіювали чийсь досвід з інших місць, а зверталися до своїх власних можливостей і потреб з метою творення власних стратегій. У всьому світі поєднання зусиль і інтересів з допомогою творчих placemaking перетворюють громади, надихають на позитивні здобутки і зміни.

Міське проектування є інструментом, який використовується для поліпшення функціональності і естетики громадського простору з метою сприяння комфортності в його користуванні. Детально продуманий міський дизайн може відродити порожні і полишені будівлі й вулиці, зміцнити громадську безпеку, принести процвітання і додати можливості працевлаштування та поєднання різних груп населення.

У всьому світі у багатьох містах і селищах міського типу створені генеральні плани з метою підвищення якості життя і сприяння втіленню високих стандартів для громадського простору. Цей процес полягає у детальному вивченні і переговорному процесі із застосуванням громадських консультацій, що дозволяє мешканцям зробити свій внесок в подальший розвиток місця свого проживання.

Міське планування може бути використане для цільових інвестицій у спільноту і включати в себе такі речі, як ландшафтна архітектура, парк, а також може використовуватися для вве-

дення стандартів для фасадів будівель, їхньої висотності і застосовуваних матеріалів.

Цього року до згаданого світового руху на пропозицію польської неурядової організації «MILA» (Фундація міст і людей активних) в рамках спільних проектів «Промисловий спадок Кривого Рогу та ріка Саксагань – співробітництво – діалог – демократія» та «Співробітництво на користь охорони спадку і

активізації мешканців Кривого Рогу» долучилася криворізька громадськість.

Попереднього року представники громадськості – Криворізька агенція регіонального розвитку і «Еко-центр – К» разом із згаданою польською неурядовою організацією «MILA» в рамках проектів «Партнерство з відродження річки Саксагань» та «Кривий Ріг – Нова Гута: партнерство на промислових просторах» з метою створення передумов відродження ріки Саксагань ініціювали заснування трисекторального партнерства «Влада – громадські організації – підприємці і підприємства».

І ось тепер настала фаза безпосереднього наближення виконавців проекту до обраних місць втілення проектних завдань – відродження відрізка річки Саксагань, створення парку та організації екопарку. Партнерство «Відродження річки Саксагань» («ВідріС») доручило координувати роботу за цими напрямками відомим громадським активістам Петру ЛИСЕНКУ, Валерію ПОДКОЛЗІНУ і Йосипу МАЯКОВУ.

Цьогорічні проекти фінансуються в рамках Програми Польсько-Американського Фонду Свободи «Перетворення у Регіоні» - RITA, яку реалізує Фонд ОСВІТА для демократії, та в рамках програми польського співробітництва для розвитку Міністерства закордонних справ Республіка Польща, Програма «Підтримка демократії».

Під час чергового візиту до нашого міста наших польських партнерів, який відбувається у дні 15 – 18 липня, матимуть місце обговорення зазначених тем із широким залученням всіх бажаючих долучитися до справи оптимізації нашого спільного громадського простору та пошуку механізмів громадського впливу на оздоровлення екологічного стану міста. Результати цих обговорень, підсумки анкетування мешканців міста стануть важливим критерієм оцінки розуміння нашими співгромадянами питання необхідності виконання запланованих заходів та їхньої зацікавленості в їх успішному завершенні.

Микола КОРОБКО,
координатор проекту, газета «Промінь Просвіти», число 13 за липень 2013 року.

РЕВОЛЮЦІЇ ДУХОВНО ЗМІЦНИЛИ УКРАЇНУ ПЕРЕД ВІЙНОЮ

Україна сьогодні, яка спинила жорстокого і до зубів озброєного паразита-агресора і веде з ним битву, знищуючи сотнями й тисячами, – це результат боротьби українського народу за свою свободу і незалежність протягом віків, а за часів уже державної незалежності – двох революцій: Помаранчевої 2004-го і Революції Гідності 2013-2014-го років. Саме вони зміцнили його духовно. На цій сторінці ми звертаємо увагу на другу революцію (тут – про Євромайдани в Кривому Розі та Харкові) та на реакцію з боку творців, причетних до організації Міжнародного фестивалю Днів документального кіно в Україні, коли тільки-тільки почалася російсько-українська війна.

ФЕСТИВАЛЬ ПРАВДИ під час агресії проти УКРАЇНИ

Не ми маємо минати (якщо справді творці)

ПОЧИНАЮЧИ з березня 2007-го року, Кривий Ріг представлений у Міжнародному фестивалі «Дні документального кіно в Україні про права людини» як його партнер і як організатор мандрівного показу його найкращих фільмів у нашому місті. Представлений був на той час лише однією організацією з Кривого Розу: міським об'єднанням ВУТ «Просвіта» імені Тараса ШЕВЧЕНКА. З того часу перебіг подій на фестивалі висвітлює наша газета, а ще за рік (у 2008-му) ми його «охрестили» на її сторінках ФЕСТИВАЛЕМ ПРАВДИ. Але тоді навіть не могли собі уявити, що міне менше десяти років – і ми змушені будемо додати до цього визначення ще кілька велими значущих слів: «під час агресії проти УКРАЇНИ». Але таке все ж сталося. Більше того – ми змушені сьогодні все частіше стверджувати, що частину земель незалежної України окуповано, причому – військами Росії, з народом якої ми, українці, боролися разом проти страшної і жорстокої гітлерівської навали.

А ще не менш важливо при цьому зазначити, що напад на нашу мирні землі з боку агресора відбувся після того, коли український народ тільки-но скинув кліку диктатора ЯНУКОВИЧА і після тяжкого й кривавого бою в самому центрі столиці замислив розпочати довгоочікувані демократичні зміни, на справді правових засадах, на засадах доброї волі й справедливості. Та над всією країною нависла загроза окупації із подальшою втратою незалежності. Тому тепер уже не дивно, що логосом-символом цього горічного, вже одинадцятого за ліком, Міжнародного фестивалю «Дні документального кіно в Україні про права людини» стало палаюче серце, а його центровою світліною – зображення оборонця Майдану зі справді великої фотовиставки українського творця Ігоря ГАЙДАЯ «ОБЛИЧЧЯ СВОБОДИ. МАЙДАН».

За кілька днів до офіційного відкриття фестивалю, 19 березня, ми відзначили річницю від дня народження геніальної української поетеси Ліни КОСТЕНКО, а в серці й досі тяжіють (з огляду на надтвіркову обстановку) слова із одного з її віршів про те, що «не час минає, а минає ми». Бо воно хоч і зрозуміло, що життя людини – надто коротке (порівняно із всесильним часом), та дуже вже не хочеться, щоб так швидко минув відпущений історією час для державотворчості цілого українського народу. Однак мусимо зятати собі, що коли вже втрачено здатність творити (якщо в масі своїй станемо паразитами на тілі землі чи бездуховними придатками до машин), коли піддамося страху внаслідок натиску агресора, то так і згинемо «серед ступу широкого», не віднайшовши в собі сили протистояти злу, протистояти підступному й жорстокому загарбнику у вигляді кліки диктатора ПУТИНА.

У цьому числі ми розпочинаємо публікацію статей, репортажів, кореспонденцій, замальовок і просто коротеньких заміток про цього горічний фестиваль, який розпочався 21 березня, а його закриття має відбутися 28 березня. І сьогоднішня вступна частина цілої серії таких публікацій зосередить увагу наших читачів лише на деяких моментах, які тією чи іншою мірою можна вважати важливими й значущими. Трошечки – на відкритті фестивалю й на прес-конференції журі, але насамперед – на окремій наскрізній темі під час його проведення.

А тема ця має в своїй основі необхідність пильно зосередити увагу на явищі з досі невідомою назвою «ІДЕОРУПЦІЯ». Якщо коротко, то суть його викладена в розділі каталогу фестивалю, який так і називається. А розповідає там про нього член Організаційного комітету фестивалю, член правління Української Гельсінської спілки з прав людини Володимир ЯВОРСЬКИЙ. Там, зокрема, йде мова про таке:

«Інформація в ЗМІ про корупцію не викликає ніяких суспільних, політичних чи правових

наслідків. Люди настільки звикли до неї, що сприймають це як нормальну частину їхнього буденного життя, що вже нікого не дивує та не надихає на жодні активні дії. Новий час вимагає нових слів і понять, не тиражованих і не скомпроментованих, що примусили б задуматися над ситуацією, в якій ми всі опинилися, та про можливості виходу з неї. Ми винайшли нове слово – ідеорупція. Це корупція, що давно набула ознак ідеології, яка з роками стійко закріпилася в українській ментальності. По суті, ідеорупція – це деструктивна ідеологія, спрямована проти суспільних інтересів. Це ідеологія, заснована на тотальному нехтуванні правами людини. Тому ця корупція ґрунтується на порушенні права власності, права на доступ до інформації, права на справедливий суд, свободу слова та багатьох інших прав. Корупційна система вміє захищатися й нападати. Вона захищається від спроб знищення чи обмеження, використовуючи залежність її користувачів. Вона рідше нападає та намагається знищити всіх, хто їй заважає використовувати кругову залежність багатьох включених до неї осіб. На жаль, більшість людей в Україні не усвідомлюють, що боротьба з корупцією має починатися з боротьби за дотримання прав людини».

Організаторами фестивалю (як і в останні кілька років) – ті самі: Українська Гельсінська спілка з прав людини, Херсонська міська Асоціація журналістів «Південь», Херсонський обласний фонд милосердя і здоров'я і Центр сучасних інформаційних технологій та візуальних мистецтв. Проходить він за участі цілої низки медіа-партнерів і технічних партнерів, за підтримки посольства Швеції, Міжнародного фонду «Відродження» та інших.

Свою роботу фестиваль розпочав із прес-конференцією журі. А взагалі до складу журі входять (назвати хоча б основні три конкурси: ДОСУ/ПРАВО, ДОСУ/ЖИТТЯ і ДОСУ/КОРОТКО) Оксана САРКІСОВА з Угорщини, Наталка ЗУБАР з України, Андрій ПОЧОБУТ з Білорусі, Борис МІТІЧ із Сербії, Сімона Бауманн з Німеччини, Кріс МАКДОНАЛЬД з Канади, Андрій ЗАГДАНСЬКИЙ зі США, Стефані ЛАМОРРЕ з Франції і Вікторія БЕЛОПОЛЬСЬКА з Росії.

Відкриття фестивалю 21 березня вели журналісти Наталія ГУМЕНЮК і Андрій САЙЧУК. При переповненому залі (такого аншлагу тут не було ніколи) глядачі з великою увагою переглянули добірку відеоматеріалів українських режисерів «Євромайдан. Чорновий монтаж». І ще важливо зазначити, що на відкритті кіноогляду виступила з піснями українська актриса і співачка Мар'яна САДОВСЬКА, котра приїхала на запрошення організаторів із Кельна, що в Німеччині.

Загальний настрій, який панував на фестивалі, можна визначити знаменитими рядками з поезії Василя СИМОНЕНКА.

**“Народ мій є, народ мій завжди буде,
Ніщо не перекреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні й прибудли,
І орди завойовників-заброд!”**

І це дуже обнадіює у наших мріях і сподіваннях на майбутнє України.

Сергій ЗІНЧЕНКО. У скороченому вигляді. Повністю – число 6 за березень 2014 року.

На Євромайдані в Кривому Розі

Починаючи з 22-24 листопада, в Кривому Розі діє свій Євромайдан, куди збираються криворіжці (а це і активісти громадських організацій, і члени опозиційних до влади партій, і просто пересічні громадяни, не задіяні ні в якій організації). У будні дні такі зустрічі проходять зазвичай о 15-й годині, а у вихідні – об 11-й чи о 12-й. Найчастіше – на просторому тротуарі проспекту Металургів біля самого приміщення Криворізької міської ради.

Відбуваються вони по-різному. Коли люди приходять без партійних прапорів, то найчастіше обмінюються думками про почуте й побачене з того, що є сьогодні в Україні, розповідають про Європу, яку бачили безпосередньо під час поїздок туди чи – з розповідей рідних, знайомих або сусідів, менше – про місцеву владу та її ставлення до криворіжців. Коли ж організовуються мітинги політичними партіями (а їх зазвичай проводить лідерка місцевого партосередку «Удару» Інна ІВАНЧЕНКО), тоді виступають, користуючись мікрофоном. І ось тут уже – і про владу (місцеву та всеукраїнську), і про суди, і про правоохоронців.

На одному з таких мітингів, 2 грудня, було урочисто, у звичайній урні, в присутності приблизно двох сотень учасників мітингу і правоохоронців, спалено прапор Партії регіонів. А наприклад, 8 грудня, прямо на мітингу збирали кошти і теплий одяг для того, щоб передати учасникам спротиву влади, що стоять на Майдані в столиці. Тут же виступав голова Криворізької міської організації Спілки офіцерів України полковник Петро ЛИСЕНКО. Зокрема, він не тільки прочитав звернення від Спілки, але й запропонував виступаючим на початку кожного мітингу інформувати місцевих правоохоронців у погонах, що стоять біля приміщення влади,

про переваги євроінтеграції, про сутність європейських цінностей, аби й вони були в курсі того, що насправді відбувається в Україні.

Виступали також і ті, що вже побували в Києві на Майдані спротиву й ділилися з учасниками мітингу своїми враженнями від там почутого й побаченого. А ще – співали пісні і читали вірші: про своє, про рідне, українське.

Важливо також зазначити, що кількість учасників на місцевому ЄвроМАЙДАНІ різна: від кількох

десятьків і приблизно до півтисячі, як це було, наприклад, 1 грудня, в неділю...

Іван Білохрест НА СВІТЛИНІ: виступає полковник Петро ЛИСЕНКО; (У скороченому вигляді. Повністю – в числі 23 за листопад 2013 року).

ТАК ВИРІШИВ ФОРУМ Євромайданів у Харкові

На Форумі Євромайданів, який проходив у Харкові 11-12 січня цього року, Кривий Ріг представляли троє делегатів і двоє спостерігачів. 13-го вони повернулися додому і того ж дня після 15-ї години провели Євромайдан біля приміщення Криворізької міської ради. Одна з делегатів, Інна ІВАНЧЕНКО, зачитала прийняту там резолюцію. Тож Форум Євромайданів ВИРІШИВ:

«...усунути від влади нинішніх її узурпаторів та не допустити узурпації влади в майбутньому шляхом створення громадянських механізмів, важелів прямого народовладдя та розвитку самоврядування. Форум підтримує вимоги відставки уряду та Президента України, дострокові вибори Верховної Ради України, припинення переслідування учасників протестів, звільнення політ'язнів, ефективне розслідування усіх випадків насильства й переведення влади та зловживання нею, припинення винних до відповідальності та забезпечення компенсації жертвам насильства. Форум не створює жодних організаційних надбудов та вертикально інтегрованих структур над Рухом Євромайданів. Форум затверджує спільні принципи та організаційні механізми для досягнення таких цілей:

1. Горизонтальна координація і взаємодія усіх Євромайданів України. 2. Взаємодія для реалізації актів та заходів, які ініціюються активістами

Євромайданів. Підтримка конструктивних пропозицій учасників Євромайданів щодо усунення узурпаторів від влади. 3. Створення на базі київського Майдану навчально-тренінгового центру для громадських активістів, делегованих Євромайданами всієї України. 4. Створення мережі колективно-самозахисту та оборони на базі матеріалів, напрацьованих робочою групою Форуму. 5. Залучення фінансових і матеріальних ресурсів та їх використання базувати на принципах децентралізації, прозорості, безпеки та бюджетування. 6. Закликати до мобілізації митців та громадських авторитетів і утворити мобільні групи на виступах на майданах України. 7. Започаткувати співпрацю між окремими Майданами у формі побратимства для взаємної допомоги. 8. Об'єднати зусилля Євромайданів для досягнення максимального інформаційного ефекту з протидії інформаційній війні проти МАЙДАНІВ. 9. Регулярно і публічно інформувати учасників акцій про події на інших Євромайданах. 10. У складі Євромайданів створити постійно діючі структури, відповідальні за організацію громадянської освіти учасників. 11. Розповсюджувати освітню та інформаційну активність за межами Євромайданів...»

Газета «Промінь Просвіти», число 1 за січень 2014-го року.

Інформаційна навала паразитів та її хитка основа

Як збирають докази проти російських пропагандистів, що чекає на них у майбутньому й у якій суспільній розломи цілять ворожі інфоатаки, говорили на пресконференції “Дезінформація та геноцидна риторика: як Росія воює з українцями у медіапросторі?”. Захід, який організувала Коаліція “Україна. П’ята ранку”, відбувся в Медіацентрі Україна-Українформ 1 листопада.

Сьогодні в інформаційному просторі фіксується вдвічі більша кількість дезінформаційних повідомлень з боку ворога в порівнянні з минулим роком. Як повідомили в Платформі прав людини, у період з лютого

з нацистською Німеччиною. Щодо покарання за подібні заклики, то Кримінальний кодекс України містить статтю 442, яка передбачає відповідальність за поширення такої інформації. Однак станом на сьогодні в Реєстрі судових рішень міститься лише один вирок за цією статтею – це вирок, датований березнем цього року”, – зазначила юристка Платформи прав людини Ольга ВДОВЕНКО.

На думку експертки, якщо говорити про притягнення Росії до відповідальності за поширення такої риторики, то збір, узагальнення, систематизація та документування інформації надзвичайно важливі. Згідно з Конвенцією

мих журналістів. Це абсолютно точно цілеспрямована, фінансована Кремлем частина війни. Нам цікаво побачити той момент, коли вона почалася. Другий момент – це результат цих закликів у реальному житті. Ми бачимо ефект інформаційного впливу в опитуваннях росіян, які активно підтримують війну в Україні. Або коли російських полонених питають, чого вони сюди прийшли, а вони цитують ефіри Скабєєвої і Соловйова та кажуть, що прийшли “рятувати від нацистів”. Ми бачили цей результат у написах, наприклад, у звільненому Бучанському районі. Там на стінах лишилося від росіян багато

ною риторикою про “помсту” тієї групи, в якій у такий спосіб розбурхана емоційна сфера. Крім того, соціальні психологи розглядають війну як екстремальний, крайній, жорстокий тип міжгрупової взаємодії. Війна завжди про поляризацію світу на своїх та чужих”, – додала психологиня.

Наразі в міжнародному законодавстві не передбачено окремого визначення злочину, де б ішлося про поширення геноцидної риторики чи публічних закликів до геноциду, пояснив юрист Інституту масової інформації Володимир ЗЕЛЕНЧУК. У чинній редакції Римського статуту підбурення до вчинення геноциду розглядають як окремий спосіб реалізації цього злочину, а індивідуальна відповідальність за таке підбурювання лежить на особах, які це роблять. Через це сьогодні закон не дає можливості притягнути Росію до відповідальності за розроблення, фактичне впровадження та активне фінансування геноцидної риторики. “Тому докази геноцидної риторики й поширення в нас збирають, щоб надалі застосувати як доказову базу, щойно буде визначено механізм, чи то в межах Міжнародного кримінального суду, чи в межах спецтрибуналу. Звісно, це відбувається, якщо міжнародні судові інституції та організації дійдуть висновку, що потрібно створювати механізм відповідальності не тільки щодо злочину агресії, але й також щодо злочину геноциду”, – пояснив юрист.

10 Листопада 2023 року - <https://zmina.ua/event/czogorich-majzhe-vdvichi-zroslakilkist-dezinformacziyi-pro-ukrayinu-z-bokurosiyi/>

Переглянути запис заходу можна за посиланням.

Цьогоріч майже вдвічі зросла кількість дезінформації про Україну з боку Росії

до грудня 2022 року експерти зафіксували 742 таких повідомлення, тоді як із січня до серпня 2023 року – 1452. Моніторинг також показав, що Україні присвячено близько 40% російського новинного контенту. Найактивніше поширювалися повідомлення, які дискредитували українську владу та Збройні сили України, а також меседжі про “українців-нацистів”.

“Такі дезінформаційні повідомлення містять елементи геноцидної риторики. Адже в них досить часто лунають заклики знищувати українців, бо, на думку росіян, ми – нацисти, а отже проводяться паралелі

запобігання злочину геноциду, можна зібрати доказову базу і подати її до Міжнародного суду ООН як додаткові докази для притягнення Росії до відповідальності за поширення геноцидної риторики. Директорка Інституту масової інформації Оксана РОМАНЮК додає, що як компонент злочину геноциду можна розглядати, наприклад, риторикою російської агресивної пропаганди в частині прямих закликів до знищення української інфраструктури.

“Перед нами стоїть два завдання. Перше – показати систематичність цього злочину. Це не окремі повідомлення окре-

рих слідів, де вони писали що українці “нацисти”, “криси” тощо”, – розповіла Оксана РОМАНЮК.

Соціальна психологиня Інституту соціальної та політичної психології НАПН України Лідія ЧОРНА розповіла про декілька етапів російської пропаганди. Одна з них – вітмізація населення. “У російській пресі як на рівні дитячого садочка, так і на рівні дитячих колективів одягається форма, розігруються різні перформанси, унаслідок чого діти ідентифікують себе з жертвами насильства. У цьому є всі типи пропаганди, і все це закінчується геноцид-

Брежня під присягою: як Росія просувала пропаганду в Міжнародному суді ООН

У Палаці миру в Гаазі закінчилися відкриті слухання в другій справі України проти Росії в Міжнародному суді ООН щодо порушення Конвенції 1948 року про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Судді вислухали доповіді України, Росії та представників 32 країн, що долучилися до українського позову. Протягом слухань представники Росії регулярно звинувачували українських юристів у тому, що вони нібито намагаються ввести суд в оману та змусити його розглядати справу поза його повноваженнями. Представниця Росії Марія Заболоцька наголосила, що українська сторона нібито уникає незручних для неї тем та вводить суд в оману. Утім, це зауваження напроцьоду точно описує виступ сторони РФ, який був сповнений вирваними з контексту цитатами, перекрученими фактами та недомовленими деталями. Як Росія вирішила використати трибуну в Міжнародному суді ООН, щоб поширити свою пропаганду, читайте в статті.

НАПІВПРАВДА

Протягом двох раундів слухань представники РФ неодноразово стверджували, що Україна недоговорює та намагається обдурити суд. Російська сторона серед іншого намагалася довести суддям, що основною і єдиною правовою основою для повномасштабного вторгнення в Україну була стаття 51 Статуту ООН – самооборона в разі збройного нападу, та аж ніяк не Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. На перших слуханнях правники російської сторони наголошували, що саме на 51-шу статтю посилався Володимир Путін перед оголошенням війни та Василь Небензя в Раді Безпеки ООН. Представники РФ, однак, не домовилися, що в промові їхнього президента, на яку вони посилалися, йшлося й про геноцид. “Необхідно було невідкладно припинити цей жах – геноцид щодо мільйонів людей, що живуть там”. “Ії мета (війни. – Ред.) – захист людей, які протягом восьми років зазнають знущань, геноциду з боку київського режиму”. На це звернули увагу судді юристи української сторони.

Уже на других слуханнях заступниця агента РФ Кирила Удовиченка Марія Заболоцька заявила, що Путін згадував у своїх промовах геноцид, лише щоб описати ширший контекст подій у східних областях України. Так само “риторично” цей термін використовували й інші посадовці, додала вона. Отже, російська сторона пропонує не звертати уваги на

звинувачення України в геноциді, які лунали протягом багатьох років від російських політиків, наголосила в суді адвокатка України Марні Чік.

Правники від РФ уникали в суді ще однієї теми – тимчасових заходів, що МС ООН встановив 16 березня 2022 року. Тоді суд зобов’язав РФ негайно припинити вторгнення в Україну. На перших слуханнях російська сторона лише побіжно згадувала це рішення, однак нічого не говорила про те, що Росія його проігнорувала. Після того як Україна та більшість інших країн-заявниць нагадали про це під час своїх виступів, представниця РФ заявила, що на цьому етапі слухань обговорювати наказ про тимчасові заходи нібито не доречно. За версією російської сторони, якщо нині суд визнає, що не має юрисдикції в цій справі, то й наказ стане недійсним.

Під час виступів у Міжнародному суді ООН російська сторона серед іншого багато разів закидала Україні обстріли житлових районів, що призводили до смертей цивільних. Посилалися її правники зазвичай на звіти міжнародних експертів та спостерігачів. Однак у жодному з цих документів не йдеться про відповідальність України за ті обстріли – це висновки лише російської сторони. Так, представники РФ заявили в суді, що українські військові обстріляли з автоматів автобус із працівниками водопровідної компанії “Вода Донбасу” 12 березня 2018 року. Послалася в цьому разі вони на повідомлення моніторингової місії ОБСЄ. Однак у самому звіті ек-

сперти організації не вказують, чий військовий обстріляв автобус. Тільки зазначають, що це трапилося на окупованій росіянами території, за 16 км від лінії розмежування. Оксана Полулях, аналітикиня StopFake, у коментарі ZMINA зазначає, що Росія й не намагається переконати суд у власній правоті. “Для Росії важливо вчергове використати міжнародний майданчик, щоб посягти сумніви в правдивість української позиції”, – наголошує вона.

ФЕЙКИ

На слуханнях російська сторона використовувала різні інструменти поширення пропаганди, додає Полулях. “Маніпуляції, гра слів, використання нової лексики, як-от “люди Донбасу”, підтримка загальних російських наративів. Однак лунала в суді з російського боку і відверта неправда”, – зауважує експертка. Так, заступниця агента РФ заявила в суді, що трагедія в Бучі буцімто вигадана та інсценувана Україною. За словами російської представниці, Україна нібито досі не оприлюднила ніяких даних про загиблих у Бучі. Родичі загиблих, за її версією, у публічному просторі також не з’являлися. Україна також нібито мовчить про результати розслідувань тих подій. Тезу про те, що Україна не опублікувала списків загиблих, озвучував міністр закордонних справ РФ ще у 2022 році, однак фактчекери це спростували. Прокуратура України зафіксувала в Бучі понад 9 тисяч воєнних злочинів. Підозри оголошено більш ніж сотні російських військових. Обвинувальні акти проти понад 30 військових скерували до суду, зокрема щодо генерал-полковника РФ Олександра Лапіна, який безпосередньо керував окупацією Сумської, Чернігівської та Київської областей.

У травні 2023 року дев’ятьох російських військових засудили за катування та погрози вбити мешканця Бучі. Росія ці факти проігнорувала. Натомість подала суду свідчення італійського журналіста про те, як українські військові та цивільні нібито розкладали на вулицях Бучі заздалегідь привезені трупи. У квітні 2022 року експерти StopFake розібрали діяльність цього

журналіста. Він неодноразово поширював неправдиву інформацію про повномасштабну війну Росії проти України, а також регулярно повторював російські пропагандистські наративи.

Під час слухань російська представниця Марія Заболоцька також звинуватила Україну в обстрілі “Точкою-У” залізничного вокзалу в Краматорську 8 квітня 2022 року. У такий спосіб Україна, за словами росіянки, намагалася залякати мешканців та залишити їх у місті. Заступниця агента РФ на слуханнях вчергове повторила поширену пропагандистську тезу, що Росія не могла завдати цього удару, бо нібито вже давно зняла “Точку-У” з озброєння. Ці звинувачення Росія висунула майже одразу після обстрілу. Однак і українські правоохоронці, і міжнародні експерти та спостерігачі спростували це. Так, правозахисна організація Human Rights Watch та дослідницька група SITU Research провели власне розслідування та визначили, що ракету по вокзалу в Краматорську запустили саме російські військові. Експерти “Вокс Україна” зібрили приклади використання Росією цього ракетного комплексу на парадах та навчаннях ще до повномасштабного вторгнення в Україну.

Міжнародна організація Amnesty International зафіксувала інші випадки використання Росією “Точки-У” на Донеччині та Луганщині. Представники РФ не згадали цих звітів у своїх доповідях. Натомість вони процитували іншу заяву Amnesty International, де організація звинуватила Україну в розміщенні військової техніки поблизу цивільної інфраструктури. Однак промовчали про те, що незалежна комісія з міжнародних експертів визнала ці обвинувачення не досить обґрунтованими, а в самій організації пізніше перепросили за некоректність звіту.

МАНІПУЛЯЦІЇ

Представниця РФ у Міжнародному суді ООН заявила серед іншого, що саме Росія нібито прийняла найбільше біженців з України – понад 4 мільйони. Зокрема, понад 700 тисяч дітей, підкреслили вони. “Тепер Україна наважеться сказати, що евакуація дітей від цього

постійного обстрілу та бомбардування була “викраденням”. На їхню думку, дітей слід було тримати на лінії вогню українських гармат”, – заявила заступниця агента Росії.

Женевська конвенція 1948 року про захист цивільного населення під час війни забороняє переміщувати дітей до іноземної держави, окрім як задля невідкладного лікування. Сторони конфлікту також зобов’язані намагатися об’єднати розлучені війною родини та повернути дітей додому чи до рідних якомога швидше. Україна та світ вимагають від РФ саме цього – дотримуватися міжнародного гуманітарного права.

Доповідачі від Росії не посоромилися порушити в Міжнародному суді ООН цю тему навіть попри наявні розслідування та ордери на арешт від Міжнародного кримінального суду саме за незаконною депортацією дітей. “Для представників РФ не є принциповим, щоб громадськість дізналася правду. Важливіше для них те, що вони зможуть укріпити повторити в суді свою пропаганду. І потім це розійдеться цитатами у великих медіа в усьому світі”, – наголошує ПОЛУЛЯХ.

З’являтимуться і спростування російської брехні, однак їх побачить менша кількість людей, ніж самі фейки, додає експертка. “На жаль, попри те, до скількох міжнародних злочинів причетна Росія, її голос і досі продовжує бути сильним у світі”, – зауважує ПОЛУЛЯХ.

У березні 2022 року, коли МС ООН зібрався, щоб розглянути питання про тимчасові заходи, Росія відмовилася брати участь у слуханнях. Однак до нинішніх виступів усе ж долучилася. “Представники РФ не втрачають можливостей відвідувати міжнародні події, брати участь в обговореннях, вносити пропозиції. Вони використовують усі можливі платформи задля поширення власної пропаганди”, – наголошує ПОЛУЛЯХ.

Діана КОЛОДЯЖНА, сайт «ZMINA», 2 жовтня 2023 року <https://zmina.info/articles/brehnya-pid-prusyagoyu-yak-rosiya-prosuvala-propagandu-v-mizhnarodnomu-sudi-on/>

Інформаційна навала паразитів та її хитка основа

НАШ КОЗИР— ПОТУЖНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ВОЛОНТЕРСТВО

— Ваш творчий тандем — серед цьогорічних номінантів премії імені Івана Франка. Така висока оцінка ваших ідей, викладених у монографії «Контент негативу. Як захистити себе та країну в умовах тотального інформаційного протистояння», пов'язана з їхнім практичним застосуванням?

Григорій Любець: Ми проводи-

внутрішню ІПСО, потребуватиме детальний аналіз, оцінювання через соціологію та, на наш погляд, внесення до документів щодо дій інформаційних структур держави в таких випадках відповідного чіткого алгоритму тощо. Ситуації в публічному просторі вкрай несталі, до того ж активний вплив на різних комунікаційних рівнях може змінити інформаційний ландшафт протягом кількох годин. Приклад можна навести нещодавню ситуацію в канадському парламенті з ушануванням

ЯК РОСІЙСЬКИЙ ПРАПОР СТАВ ПОПУЛЯРНИМ В АФРИЦІ

— Очевидно, що, як порівняти з війною до 2022 року, пріоритети роспропаганди зазнали суттєвих змін. На що противник нині спрямовує основні зусилля?

Валерій Король: Не секрет, що сталою метою кремлівської пропаганди, незалежно від часу й місця її застосування, є створення атмосфери загальної недовіри й поширення в цьо-

них чоловічків», які з'явилися у Криму «нізвідки», бо путін тривалий час усе заперечував. В Україні тоді російська пропаганда почувалася досить вільно, оскільки чимало наших співгромадян дивилися російське телебачення, читали російські сайти і, найголовніше, довіряли тому, що роз-

російськими полоненими», «Каховську ГЕС підірвали ЗСУ» тощо.

ЯК ПРАЦЮЄ ІПСО РОСІЯН

Путінські пропагандисти досить уважно відстежують український інформаційний простір, зокрема й соцмережі. Будь-яка значуща публікація, де з'являється крити-

Свою війну проти України росія розпочала задовго до 2014 року з цілеспрямованою та жорсткою інформаційною агресією. Ця агресія триває і досі, і її наслідком є цілком реальні, фізичні жертви — такі ж, як від ракет і безпілотників. Однак ворогу не вдалося здолати наш опір ані на полі бою, ані в інформаційному просторі. Що допомагає нам тримати інформаційний фронт російсько-української війни? Як маємо діяти, аби перемогти роспропаганду? Звідки «ростуть вуха» у фейку про «м'ясні бригади»? Якою є поточна ситуація на інформаційному фронті й на що спрямовує свої зусилля противник? Відповіді на ці справді важливі запитання кореспондентів АрміяInform дали цьогорічні лауреати премії імені Івана Франка в галузі інформаційної діяльності, науковці науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ВІКНУ) Валерій Король та Григорій Любець.

Григорій Любець

Валерій Король

Протидія роспропаганді: акценти експертів

мо оперативного-прикладного дослідження інформаційного й частково глобального комунікаційно-контентного простору нашої країни з 2013 року. Об'єктами нашої уваги є власне інформпростір (він за останні двадцять років перейшов зі стану статичного в наддинаміку) і процеси, які відбуваються в публічних середовищах та просторах і чинять значущий вплив на зміну громадської думки, ухвалення політичних рішень, світоустрій тощо. ... З початком широкомасштабного вторгнення путінських агресорів в Україну ми протягом кількох місяців у щоденному режимі подавали до відповідного аналітичного центру зріз ситуації в публічному просторі за методикою контекстного аналізу інформаційних резонансів.

— Як ви оцінюєте діяльність інформаційних сил в Україні? Де ми перемаємо росіян в інформаційному протистоянні, а де програємо?

Валерій Король: Щоб оцінювати діяльність того, що ви визначаєте як інформаційні сили держави, треба мати відповідну інформацію про їхню структуру, можливості та предметну діяльність. Звісно, в час воєнного стану це не може бути публічно заявленим. Тому залишимо ці оцінки тим державним інституціям, які є відповідальними за цей напрям роботи.

Григорій Любець: Щодо загальної інформаційної картини у країні, то ми можемо констатувати, що нашою загальною постійною проблемою залишається відсутність глобальної системності на цьому напрямі й, відповідно, скоординованості різномірних зусиль державних та громадських організацій. При цьому ми фіксуємо потужне інформаційне волонтерство, яке зародилося ще під час Революції Гідності 2013 року, а набуло глибинної масштабності після 24 лютого минулого року.

— Які помилки були зроблені на цьому шляху, якщо такі були? Як, на вашу думку, їх можна виправити? Як зробити нашу інформаційну боротьбу ефективнішою?

Валерій Король: Помилки, як і вдалі рішення, будуть очевидними після завершення війни й нашої перемоги, доти все ситуативне. Тож те, що нині здається провалом, завтра може стати успіхом і, навпаки, заспокоїливий тренд березня 2022 року про «2-3 тижні війни», який виглядає як

колишнього солдата 14-ї гренадерської дивізії Ваффен СС (1-ї Галицької) Ярослава Гунька під час візиту Президента України Володимира Зеленського. Але одразу скажу, що й сама ситуація, й історичний зріз довкола цього потребує не лише детального пояснення, а величезної системної роботи передусім українських науковців, журналістів, громадських діячів тощо.

Григорій Любець: Тому ми працюємо і пропонуємо загалом підходити до розуміння ситуації «прямо зараз» і прогнозування на умовне «завтра», відштовхуючись від осмислення події й ухвалення рішення та конкретної дії в межах комунікаційно-контентної доби (ми визначаємо цей часовий відтинок з 6:00 до 6:00). Якщо в межах доби ми зуміли відреагувати на публічний виклик, то ми перемогли або принаймні зменшили потенційну загрозу.

ІНДЕКС СВОБОДИ УКРАЇНЦІВ— КЛЮЧ ДО ПЕРЕМОГИ

— Що допомагає нам перемагати?

Валерій Король: Громадянська самоідентифікація українців. За тридцять років незалежності цей процес набув незворотності, що прогавили й не осягнули путін з компанією, котрі досі сприймають українців «не зовсім правильними росіями». До речі, причина поразки визвольних змагань столітньої давнини теж полягає в тому, що цей феномен тоді не набув необхідної масштабності. До цього варто додати думку письменниці Оксани Забужко, яка доводить, що в Україні «індекс свободи» більший, ніж у сусідів (маються на увазі ті ж москвитини). Індекс свободи в українців завжди був українською високий, досить згадати козацькі часи, визвольні змагання 20-х років минулого століття, період діяльності республіки Нестора Махна, УВО та УПА тощо.

Григорій Любець: З періоду першого, 2004 року, Майдану Свободи українське суспільство продемонструвало високу здатність до самоорганізації. Майдан Гідності 2013–2014 років, не кажучи вже про період війни з 2014 року, вивели українців на новий рівень усвідомлення власної гідності, яку необхідно відстоювати зі зброєю в руках. Імперській владі московії, як і переважній більшості її населення, цього не осягнути, тому їхня поразка — це питання часу.

му зневіреному середовищі необхідних москвитам наративів. Кремлівські пропагандисти вміло застосовували багатоканальну різномірність донесення дезінформації. Інформація такого спрямування підхоплювалася московськими агентами на Заході, набувала вірусного характеру й досягала мети — нам було дуже важко переконувати партнерів у справедливості нашої боротьби й необхідності нас підтримати.

Григорій Любець: Зараз одне з найголовніших завдань роспропаганди — утримати тренд віри роснароду в перемогу над Україною. Для цього безперервним потоком йдуть переможні реляції щодо успішних дій путінської армії, про суперточність російської зброї, вичерпаність мобресурсу українців, зовнішнє управління Заходом українською владою та інша традиційна пропагандистська мішура. Однак на цьому тлі варто виділити три складники пропаганди ворога, що спрямовані на власне населення, українське суспільство й міжнародну аудиторію. Останній складник має територіальну специфіку — це передусім країни Європи, США, Глобальний Південь.

Валерій Король: До речі, не так давно на російському «відкопали» такого собі В. Суркова, який свого часу був особою, наближеною до «імператора». Він оприлюднив статтю «Народження Півночі», яку немає жодного сенсу переповідати, бо вона, на перший погляд, є набором різної історичної і не тільки нісенітниць. Однак ми схилиємося до думки тих експертів, які вважають, що висунута цим діячем ідея про «Велику Північ», де росія, США і Європа об'єднуються в загальний соціокультурний простір і утворюють триєдиний геополітичний кластер є нічим іншим, як пропозицією американцям і європейцям про переговори, призупинення війни й формування противаги Глобальному Півдню.

ЧОМУ РОСПРОПАГАНДА ДЕПОПУЛЯРИЗУЄ СИМВОЛИ ВІЙНИ V І Z?

Григорій Любець: Якщо брати за часовими термінами, то 2014 року кремль приділяв надзвичайну увагу міжнародному середовищу, навіваючи там позицію «громадянська війна в Україні». Свою участь у війні путінці спочатку намагалися приховати, достатньо згадати «зеле-

казувала москва. Знадобився час і надзвичайні зусилля українських активістів та держави, щоб перепинити ці потоки кремлівської брехні. На початку широкомасштабної агресії 2022 року путінський режим називав програмними цілями демілітаризацію та денацифікацію України. Вочевидь, «руській» народ не зміг втямити, що це таке, тож за кілька місяців ці терміни зникли з інформпростору московії. Однак боротьба з «нацистами» досі є трендом, що додає «гарматного м'яса» на фронті.

Нині ми фіксуємо, що штатні божевільні кремля, а за сумісництвом ще й ідеологічні «ктитори», зокрема О. Дугін, розпочали кампанію депопуляризації символу Z. Його підтримав одіозний пропагандист кремля С. Марков, який нарешті розгледів у символах путінської «СВО» ініціали Президента України Володимира Зеленського — V і Z. Ці всі «ножі в спину» путінському режиму є свідченням того, що в москвитів чергова системна криза в комунікуванні влади з населенням. Наскрізним інформаційним трендом кремлівської пропаганди за всі роки незалежності було твердження, що Україна — це failed state. Цю позицію просував особисто владімір путін, достатньо згадати його аргументацію лідерам Німеччини і Франції на саміті НАТО в Бухаресті 2008 року, коли він формував думку, що Україна — це штучне утворення. Прикро, що тодішні лідери Німеччини і Франції фактично підтримали це путінське ставлення до нашої країни, через що ми не отримали ПДЧ. Основою стратегії кремля в нинішній геноцидній агресії (тут йдеться не лише про Україну, а й про гібридну діяльність московії у світі) є інформаційні операції.

Валерій Король: Щодо пріоритетів роспропаганди, то варто розрізнити постійні (історичні) наративи й ситуативні (змінні). До перших, якщо йдеться про Україну, ми відносимо failed state, «ми один народ», «бендеровці», «Україна — це периферія росії», «історія України — частина історії росії», «українська мова — різновид російської» тощо. До других, знову ж стосовно України, належать «тотальна мобілізація українців», «тотальна корупція», «провал контрнеступу», «продаж дітей за кордон на органи», «розмінування полів

ка чи негативні емоції, підхоплюється і розповсюджується як на росії, так і в Україні. Нещодавно кілька десятків тисяч українців поширили пост про «м'ясні бригади» (стилістика путінців), яких кидають на вірну смерть тощо. Треба визнати, що така інформація, що стосується наших захисників, наприклад, ведення бойових дій, де емоційно розповідається про «поганих командирів», «відсутність забезпечення», зрештою, «м'ясні бригади», дуже «вдало» лягає на ґрунт російської пропаганди. Ба більше, вірусний ефект таких матеріалів фактично нівелює зусилля щодо подолання наслідків ІПСО путінців.

І незмінним залишається факт, що ці комунікаційно-контентні агресії (незалежно від джерела походження) розраховані на емоційне збудження українців, адже такі публікації викликають дискусійний шквал, який може набувати стійкого антидержавного забарвлення, тобто в цьому випадку московитські пропагандисти наближаються до визначеної мети. Така методика застосовується росіянами й у глобальному комунікаційно-контентному просторі. Там використовуються дещо інші пропагандистські наративи кремля, приміром, що допомога Україні призводить до ескалації війни. Так, 60 % громадян Сербії вірять, що підтримання України загострює протистояння. А у Словаччині, попри те, що там відсутні російські медіа на каналі RT (словацькою мовою), кремлівські наративи активно поширюються місцевими медійними й політичними агентами москви. Підтвердженням комунікаційно-контентних впливів рф на електронне поле країни (МЗС Словаччини звинуватило росію у втручанні у вибори) є перемога на нещодавніх виборах популярного промосковського партії на чолі з колишнім прем'єр-міністром Словаччини Робертом Фіцо. А те, що наприкінці минулого року лише половина громадян вважала, що Україна повинна перемагати у війні, викликає серйозне занепокоєння щодо стану наших взаємин, не кажучи вже про відверту антиукраїнську позицію самого Р. Фіцо.

Сергій ЛЕМЕХА,
кореспондент АрміяInform, 10 жовтня 2023 року— (У скороченому вигляді. Повністю — за посиланням: <https://armyinform.com.ua/2023/10/10/protydiya-rospropagandi-akcenty-ekspertiv/>)

Інформаційна навала ..... паразитів та її хитка основа

НА ШЛЯХУ ДО ФОРМУВАННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ СВІТУ

Кардинальне переформатування світу справді є великою, можливо, найбільшою загадкою майбутнього, і Україна, як не дивно, знаходиться в її центрі. У Європі стрімко почалися перегляди відношення не тільки до Путіна, а й до його фактичного покровителя з Піднебесної. У вересні 2023 року міністерка закордонних справ Німеччини Анналена Бербок назвала диктатором Сі Цзіньпіна в прямому ефірі Fox News: «Якщо Путін виграє цю війну, яким знаком це буде для інших диктаторів у світі, таких як Сі – президента Китаю? Україна повинна виграти цю війну». Здається, чи не вперше так чітко прозвучало слово «перемога» з вуст європейського чиновника високого рівня. У жовтні 2023 року Держдеп

МОСКОВСЬКИЙ НАБАТ, АБО ЧИ ЗМІНИЛИСЯ РОСІЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ У 2024 РОЦІ

Формальним індикатором слугує передусім офіційна обіцянка військового міністра Шойгу завершити війну до 2025 року. Однак час грає на Путіна та його заплямовану кров'ю кліку, в цьому немає жодного сумніву. Якщо виникає уявлення, що російський фашистський режим видихся, то це точно хибне уявлення. Росії пророкували падіння видобутку нафти на 30%, ВВП – на 15%, імпорту – до 50%. Але жоден із цих прогнозів не справдився. Експорт РФ у 2022 році не змінився, а зріс на 20% – він сягнув 591 мільярда доларів – рекордного показника за всю історію країни. Компоненти для виробництва зброї, в тому числі мікросхеми, без перешкод потрапля-

штурмові бригади, призначені для штурму укріплень та ведення розвідки в найближчому тилу противника. Нові бригади створюються з урахуванням досвіду війни Росії проти України, і вони увійдуть до складу армії та корпусів. Таким чином, Москва розраховує в 2024 році перехопити наступальну ініціативу, як це відбулося на початку 2023 року після вибору для атаки міста Бахмут.

УКРАЇНСЬКА АРМІЯ ЯК ГОЛОВНИЙ АРГУМЕНТ

Щодо неприємних недоліків Сил оборони України восени 2023 року залишалися недостатність дальності зброї для ізоляції окупованого Кримського півострова та недостатня потужність дронів-камікадзе для ураження масштабних об'єктів противника на території РФ – таких як виробничі лінії безпілотників, ракет та керування бомб.

моги Україні визначитиме реальні спроможності Сил оборони держави у 2024 році, та ймовірно, у 2025 році, в разі більшого затягування війни.

Друга за рівнем важливості головною проблемою пов'язана із можливістю досягнення Україною технологічних переваг самостійними зусиллями. Оскільки вони та технологічний відрив від ворожої Росії як довгострокова мета є винятковою гарантією безпеки держави. Вузловою проблемою у 2023 році залишалося адміністрування ОПК, вірніше, вибір оптимальної моделі. 2023-й рік вперше в історії України став роком високого рівня уваги влади до ОПК, а до раніше зроблених оголошень про прихід на ринок України німецького Rheinmetall AG, британської BAE Systems та турецької Baykar Makina додалась згадана вище французька Turgis & Gaillard. З'явилася та-

охоченням не тільки під час служби, а й для ветеранів служби. Йдеться в тому числі про необхідність поставити у залежність призначення на вищі посади державного управління від служби в Силах оборони. Більш чітка робота усіх органів влади щодо зменшення можливостей ухилення та жорстке покарання тих, хто намагається на цьому заробити. Якщо у соцмережах намагаються відкрито продавати «білі квитки», тікати від війни за кордон, то це дуже чіткий сигнал владі про необхідність удосконалення системи. Ще один невизначений момент – права та повноваження мобілізованих. До того, потрібен також і незалежний нагляд – зокрема, законодавче призначення незалежних інспекторів та головного військового інспектора, який не буде підпорядкований міністру оборони чи головнокомандувачу ЗСУ.

Навряд чи буде перебільшенням, що 2024 рік несе низку нових викликів, загадок, парадигм. І скоріш за все, 2024 рік виявиться більш складним і турбулентним для сучасного світу, а для України – більш небезпечним, ризикованим та виснажливим. 2024 рік висуває нові вимоги – як у світовій геополітиці, так безпосередньо і на полі бою. Потрібні не просто нові рішення, потрібна невідкладна, багаторівнева робота планетарних лідерів у багатьох сферах одразу. Російсько-українська війна створила умови для повної розгерметизації деструктивного у світі та порушила психоненергетичний баланс планети. В результаті спрацювала ланцюгова реакція у реалізації бажань досягти політичних цілей військовим способом. Окрім масового переозброєння великої кількості країн світу та докорінної зміни стратегій національної безпеки (як, скажімо, зробила Японія), виникла череда кривавих війн, у яких звірства росіян в Україні повторювалися та клонувалися. Навряд чи буде помилкою твердження, що Путін «випустив джина війни з пляшки». Фактично, немає жодного сумніву, що війна в Ізраїлі та передвоєнна ситуація на Балканах – це нові фронти Путіна, які Кремль намагається «відкрити» проти Заходу за допомогою зацікавлених політичних сил та терористичних організацій. Ймовірність масштабування війни до рівня глобальної, світової, різко зростає – і це стосується далеко не тільки Близького Сходу, а й, наприклад, Азербайджану-Вірменії, Північної-Південної Кореї; загалом будь-яка нова війна у світі або масштабування наявних знаходиться у зоні інтересів режиму Путіна, оскільки зменшує його відповідальність, розмиває та частково поглинає загальну деструктивну політику Кремля, створює надзвичайні умови для всього світу і, відповідно, нові умови для руйнівника міжнародної системи безпеки. ТПерехід у 2024 рік та намір військових фахівців Заходу вже з початку осені 2023 року зазірнути у майбутнє з оцінкою перспектив майбутнього – колоритно говорить про усвідомлення та прийняття того факту, що вже розгорнулася довга й виснажлива війна, до якої не були готові ані кремлівська верхівка, ані блок НАТО.

також видав «Інтегровану стратегію розвитку України», де офіційно вказано, що США хочуть допомогти Україні досягти перемоги у війні, а ще – притягнути Росію до відповідальності за злочини в Україні.

У вересні 2023 року іранці продемонстрували Шойгу під час його візиту до країни нову повітряно-поверхневу ракету під назвою 358. А зухвала атака палестинського ісламського руху ХАМАС на Ізраїль 7 жовтня 2023 року, розробити яку напевно допоміг Іран, стала переходом до різкого загострення між Заходом та прокитайськими силами на планеті – із потужною загрозою спалаху великої війни на Близькому Сході. Це спроба координаторів війни досягти рівня великого вибуху на Близькому Сході – з ціллію виснаження Заходу одночасною підтримкою України, Ізраїлю та Тайваню. Ці події відбувалися на тлі певних воєнних досягнень України. На початку жовтня Москва заявила про плани збудувати військово-морську базу на узбережжі Чорного моря окупованої грузинської Абхазії. Це виглядало симптоматично та відображувало реакцію на неможливість перебування ЧФ РФ у Севастополі та одночасний намір посилення на Кавказі через втрати контролю над Вірменією та перспективи нових викликів у регіоні. Але головне в історії передислокації кораблів ЧФ РФ із Севастополя – фактичне визнання відсутності можливості забезпечити безпеку флоту на Кримському півострові. Іншими словами, восени 2023 року Росія почала втрачати контроль над Кримом.

ли у 2023 році через Туреччину, Китай, Киргизстан, Казахстан, Вірменію, Узбекистан. Західні країни купували в РФ платину, нікель, мідь, алюміній, алмази, деякі продукти із сталі – щонайменше на 20 мільярдів доларів щорічно. РФ наростила експорт скрапленого газу з 14,22 мільярда кубічних метрів у 2021 році до 19,2 – в 2022 році.

Такий стан речей дозволив Кремлю планувати велетенське збільшення військових витрат у 2024 році. Проект бюджету у вересні 2023 року передбачав виділення на утримання загарбницької армії і виробництво зброї нечувану суму – аж 10,8 трильйона рублів, або 112 мільярдів доларів (до речі, майже вдвічі більше за витрати 2023 року в 6,4 трильйона). Аналітики звернули увагу, що вперше в історії оборонні витрати на війну ставали найбільшою статтею бюджету. Сприяє Кремлю й той факт, що у жовтні допомога Україні опинилася у підвішеному стані – через внутрішню політичну кризу в США, де виникла проблема із затвердженням суми допомоги Україні. Президент Франції Макрон, який ще заявляв про неможливість припинення підтримки України, раптом зазначив: «Сполучені Штати є найбільшим донором допомоги Україні в абсолютному вираженні, що допомогу неможливо «замінити». Майже те ж саме у перші дні жовтня підтвердив і верховний представник Євросоюзу із зовнішньої та безпекової політики Жозеп Боррель: «Чи може Європа заповнити прогалину, залишену США? Звичайно, Європа не може замінити США».

У вересні 2023 року стало відомо, що у ЗС Росії формуються розвідувально-

Значні успіхи демонстрували у 2023 році розробники й виробники ракет – у жовтні Україна почала випробовувати ракети з дальністю ураження 1000 км. На жаль, реалізації таких програмних завдань дуже заважали внутрішні перешкоди: деякі виробники звернулися по допомогу до ОПУ, РНБОУ та СБУ, а от ДержККБ «ЛУЧ» після порції тиску Держаудитслужби звернулося до громадськості. Певний стрибок протягом великої війни було зроблено в сфері розробок та виробництва морських дронів, у тому ж жовтні розробники показали ударний безпілотник «Морок» з вагою бойової частини вже у 30 кілограмів та дальністю ураження 800 кілометрів. За рік виробництво дронів зросло в 100 разів, що може бути свідченням прогресу в цій площині. Восени з'явилися підстави казати про певні досягнення у військово-технічному співробітництві: українські військові можуть отримати нові турецькі БАК Akinci, що здатні нести крилаті ракети з радіусом дії 250 кілометрів – це питання «вже в процесі». До того ж, ДП «Антонов» та французька компанія Turgis & Gaillard підписали угоду про виробництво на потужностях української компанії новітнього бойового дрона Aarok MALE. Цей БАК здатний нести 1,5 тони озброєння. Можливо, це «перші ластівки», які стануть передвісниками появи у Сил оборони дуже потужної сучасної зброї.

ЩО НЕСЕ 2024 РІК?

Перша й головна із загадок, безперечно, стосується рівня та якості всебічної допомоги Заходу. Саме рівень військово-технічної допо-

Воєнний 2024-ий: загадки для України

кож і перша реалізована робота з американськими партнерами. Зокрема, США в рамках проєкту FrankenSAM допомогли Україні модернізувати два типи зенітних ракетних комплексів, які здатні стріляти західними ракетами. Досвід говорить про високий технічний рівень вітчизняних розробників. Однак щодо моделі, то Україні варто прийняти важливі додаткові рішення. Бо до цього розвиток ВТС та ОПК гальмувала саме слабка система адміністрування й невдало підібраний менеджмент.

Нарешті, третя вагома парадигма – власне успіх на полі бою. Вирішення перших двох загадок якраз підпорядковані цій, головній, третій. Як не дивно, але саме тактичні воєнні успіхи 2023 року здатні забезпечити стратегічну перевагу в 2024 році. І хоч як фантастично це звучить, саме військово-промислові успіхи України у 2024 році, з урахуванням результативного військово-технічного співробітництва, здатні забезпечити стратегічну перемогу майбутнього. Владі України варто розв'язати низку питань щодо посилення війська.

Навряд чи буде перебільшенням, що ключовою проблемою 2023 року залишалося питання мотивації служби. Якщо в державі зберігається стабільно високий рівень довіри до армії (тобто до Сил оборони), то з питанням мотивації до служби далеко не так просто. В середині жовтня 2023 року Міністерство оборони повідомляло, що сотні тисяч громадян намагаються уникнути мобілізації, і це питання військового відомства мало намір врегулювати. Однак, навряд чи буде ефективним без радикальних мір, таких, як рівність обов'язків усіх громадян із чітким, прозорим визначенням меж, умов та відповідальності. Це має стосуватися і заможних громадян, і колишніх депутатів та чиновників, і особливо, їхніх родичів. Бо якщо у перші дні масштабного нападу Росії українці демонстрували фантастичний рівень мотивації, то протягом 18 місяців інтенсивної, кривавої війни вона суттєво знизилася. Потрібні серйозні удосконалення у системі комплектування – більш чітко визначений зв'язок мотивації служби з державним управлінням, життєвою кар'єрою, пільгами та більшим фінансовим за-

Невизначеність щодо довготривалості військово-технічної допомоги з боку США може вимусити військово командування переглянути підходи до наступу та бути готовими до гіршого сценарію розвитку подій. Ревізія може торкатися і більш чіткого визначення, на жертви може піти нація. Однак те, що відбуватиметься навколо України після такого тривалого шляху до перемоги над ворогом, має зробити націю ще більш рішучою. Та, зокрема, призвести до відповіді: що ми самі можемо зробити для перемоги у, можливо, найскладніші часи? Переконані, що нові умови війни мають привести владу України до прискорення виконання рішень щодо безперервного нарощування виробництва власних озброєнь. А також укріплення армії шляхом удосконалення системи її комплектування. Не зайвою буде підготовка низки рубежів оборони та потужних укріплень (чого не було зроблено раніше) – на вже відвоєнованих у ворога територіях – це буде не зайвим не тільки для 2024 року, але й для наступних 5-10 років співіснування з ворожою державою, яка буде обов'язково прагнути до повного знищення Української держави. Взагалі ж для виживання і розвитку українській нації вже невідкладно необхідно, як і Ізраїлю, питання нарощування оборонного потенціалу та масштабування військових спроможностей поставити у самий центр суспільства й держави.

Володимир ГОРБУЛІН, перший віцепрезидент Національної академії наук України, академік, Валентин БАДРАК, директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння, в агентстві Українформ

(У скороченому вигляді. Повністю – за посиланням:

<https://cacds.org.ua/%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9-2024-%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80-%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/>)

Інформаційна навала паразитів та її хитка основа

«Я ВІДЧУВАЮ ПОРАМИ ШКІРИ, З ЧОГО ЗІТКАНІ ЦІ «РУСЬКІ»

«Політичних бранців сьогодні величезна кількість. Тепер ними стали

монгольської навали, на їхню думку, «найкраще». Ці нав'язливі нарративи свідчать про те, що орки й досі намагаються своє коріння десь викопати. Після перейменування московсько-

Це, скоріше, агонія псевдоцивілізації рф, яка насправді на цивілізованості паразитує. Я би так сформулював: росія паразитує на устремлінні людей до цивілізації. Вона захопила сво-

«НАЙВАЖЛИВІШЕ – ЗБЕРЕГТИ В СОБІ ЛЮДИНУ, ЩО Б НЕ ВІДБУВАЛОСЬ...»

Є такий козацький вислів: «Не той козак, хто перемиг, а той, хто вивернувся». Дуже важливо, щоб люди, яких видивилась, винохала, визначила ця орда як своїх ворогів, все ж таки вживали. Я з болем у серці сприймаю кожну смерть на цій війні. Це велика втрата для українства загалом. Відверто кажу — вижити дуже важливо, але, як би це парадоксально-

була здатна на усілякі пакості. Якщо цього не відбувається, то система російського паразита входить у резонанс, починає буксувати та не знає, як діяти далі. Бог не дає випробувань більше, ніж людина може винести. Тому потрібно бути відповідним Божої волі...

Анатолій БАЛЬЧОС,
кореспондент АрміяІнформ,
27 вересня 2023 року.

P.S: Володимир нині не може за станом здоров'я долучитись до лав Збройних Сил України. Він

Упродовж двох з половиною років кримчанин Володимир Балух був політичним бранцем кремля на рідній землі. Український патріот чинив неозброєний опір окупантам політичними акціями на загарбаному московією Кримському півострові. На даху його будинку майорів український прапор. Окупанти не пробачили йому цього, тож ув'язнили за сфабрикованими звинуваченнями. Через три роки, під тиском українських та міжнародних правозахисних організацій, Володимир Балух був звільнений за обміном та продовжив свою політичну діяльність. Широкомасштабне вторгнення рф в Україну колишній в'язень Лефортовської буцагарні зустрів зі зброєю в руках. Той, хто не зламався під тортурами російських катів, розповів кореспондентові АрміяІнформ в чому, на його думку, полягає екзистенційна сутність російсько-української війни та як перемогти набагато сильнішого заклятого ворога українців:

наші військовополонені, які перебувають в нелюдських умовах російської неволі. Всі вони — заручники, використовуючи яких московія веде свою найгіршу війну проти всього вільного світу. Я відчуваю порами шкіри, з чого зіткані ці «руські». В їхньому розумінні, й наразі так воно і є, їхня так звана цивілізація не може існувати, якщо поруч є інший народ — нація з глибоким історичним корінням. Зловмисливі московити розбудували свою так звану російську імперію, вкравши навіть грецьку транскрипцію написання Русі, а на основі слов'янської мови розбудували свій так званий руський язик, який насправді є мовою поневолення народів. Під час ув'язнення я помітив такий сумний факт: деякі люди, навіть того віку, різних національностей, які населяють цю «імперію», яких вона колонізувала свого часу, слово «хліб» своєю мовою ще знають. Але як рідною мовою звучить слово «свобода», пригадати не можуть...

Коли я сидів у Лефортово, там постійно працювало радіо. Воно набридало цілодобово. Його неможливо було повністю вимкнути, лише стихити звук. Десь двічі на день по ньому транслювалися нарративи про те, що росіяни мають пишатися тим, що є нащадками орди. Постійно пропагувалась ідея, що росіяни взяли з періоду

Росіяни й досі намагаються десь викопати своє коріння — Володимир Балух

го князівства петром першим на так звану росію, московити розпочали активну війну проти української нації. Я впевнений, що ця «імперія» все одно зруйнується, бо, як то кажуть, «рубас сук, на якому сидить» — намагається знищити коріння, з якого живиться.

«ДЕХОТОВАЖАЄ, ЩО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – ЦЕ ВІЙНА ЦИВІЛІЗАЦІЙ. ЦЕ НЕ ЗОВСІМ ТАК...»

На мою думку, не добре, що українці недбало ставились до глибокого вивчення власної історії, заснованої на переконливих фактах. Через це дехто говорить, що російсько-українська війна — це війна цивілізацій. Це не зовсім так.

го часу безліч природних багатств та території. За рахунок того, що нещадно експлуатує природні ресурси надр, «імперія» купує собі так звані блага цивілізації, але при цьому, як всякий паразит, не може обмежити свої апетити та зупинитись. Паразит, який гризе рослину, як відомо, не переймається, що рослина загине. Він паразитує доти, доки не знищить об'єкт свого паразитування. Саме тому назвати війну, яка сьогодні триває на території України, «війною цивілізацій» я би не поспішав. Швидше за все, на мій погляд, ця російсько-українська війна — це боротьба загальнолюдської цивілізації з паразитом, який постійно намагається її знищити.

но не звучало, мені допомогла щосекундна готовність до того, що я не живу. Ця відверта готовність до того, що це, можливо, твій останній день, останні хвилини, можливо, остання твоя дія... Саме готовність та відверте сприйняття цього як певної данини, плати, мені допомогли. За такої умови їхня безжальна система починає буксувати. Наразі вона побудована на тому, що людина під примусом здатна відмовитись від всіх своїх людських якостей та почати жити тваринними інстинктами.

Найважливіше — зберегти в собі людину, що б не відбувалось. рашистська система налаштована так, щоб будь-якими засобами викорчувати людину з корінням, щоб вона

активно займається волонтерством. Його позивний «Царський скіф» символізує нестримне бажання колишнього кремлівського політичного в'язня остаточно утвердити разом зі спільними зусиллями всіх вільних людей світу незалежну українську державу, яка налічує тисячі років своєї могутньої історії...

Фото Дмитра ЮРЧЕНКА

(У скороченому вигляді. Повністю — за посиланням:

<https://armyinform.com.ua/2023/09/27/vyzyty-meni-dopomogla-shhosekundnagotovnist-do-smerti-volodymyr-baluh/>)

МІЖ ТРАГЕДІЄЮ І ФАРСОМ: ЯК ПРОПАГАНДИСТИ ПЕРЕПИСУЮТЬ ПІДРУЧНИКИ З ІСТОРІЇ

«Великий Сталін», «добрий Брежнєв», «рятівник світової цивілізації Путін»: які гранд-нарративи криються у 450-сторінковому шкільному підручнику, яким агітпроп отруює голови українських учнів на тимчасово окупованих територіях.

Лінійка нових підручників з історії Росії та всесвітньої історії для 10—11 класів написана російським політиком Володимиром Медінським, «людиною ідеологічного клану» Путіна, міністром культури Росії у 2012—2020 рр., а нині помічником президента Росії. На посаді міністра Медінський запам'ятався, зокрема, словами, що російський народ має одну зайву хромосому. А дисертація Медінського на ступінь доктора історичних наук свого часу була вщент розкритикована науковою спільнотою за плагіат, ненауковість, ідеологізованість і масу помилок. Утім, це не заважає Медінському писати «історичні» статті, які потім публікують під іменем Путіна, зокрема, опус «Про історичну єдність росіян та українців». Співавтором підручників став ректор Московського державного інституту міжнародних відносин професор Анатолій Торкунов, який перебував під санкціями України та Канади за «створення і розповсюдження дезінформації, фінансованої Кремлем». З 1 вересня 2023 року за підручниками Медінського та Торкунова навчаються й діти на окупованих територіях. На відміну від радянських часів, предмет історія України цілковито виключено зі шкільної програми. Ми проаналізували підручник

з історії Росії за 11 клас, щоб з'ясувати, за допомогою яких тактик пропагандистські меседжі насаджують у свідомість українських підлітків.

Невдахи-реформатори та лідери-консерватори: від Сталіна до Путіна

Новий підручник зробив великий крок уперед у «реабілітації» Йосипа Сталіна в російському публічному дискурсі. Утім, автори уникають давати «вождю народів» позитивну оцінку від себе, вони підводять учнів до цього, розповідаючи, як нібито ставилися до Сталіна сучасники. Смерть «багаторічного лідера держави» нібито викликала у населення СРСР «розгубленість, страх, щире горе». Така собі спроба відродити розвінчаний у 1956 році культ особи для виправдовування репресивних практик одного з найбільш кривавих періодів радянської історії.

На початку кожного розділу підручника фігурує синхронна таблиця, у якій наведено головні події у Росії та світі. Ці таблиці мають наочну демонстрацію учням, що Росія захищається від Заходу, і «не все так однозначно». У розділі про пізній сталінізм таблиця девальвує значення сталінських репресій. У колонці про СРСР із репресивних заходів згадана лише постановова ЦК ВКП(б) «Про журнали «Зірка» і «Ленінград» (партійне рішення, після якого почався черговий наступ на культуру). Зате у колонці світових подій присутні американське «полювання на відьом» (маккартизм) і страта подружжя Розенберґів за шпигунство. Порівняймо: з одного боку, у СРСР просто виходить партійна постановова, з іншого — у США розгор-

тають цілу репресивну кампанію та ще й страчують людей. «То де були справжні репресії?» — має подумати учень.

Автори підручника визнають, що після смерті Сталіна в СРСР відчувалася необхідність реформ. Мовляв, сталінська модель була ефективна у роки війни та повоєнної відбудови, але вже настав час трохи «відкрутити гайки». Микиту Хрущова представлено як суперечливого історичного діяча. Його зовнішня політика оцінюється досить високо: спочатку він запропонував Заходу примирення та зближення, а коли США знову перейшли в наступ — дав гідну відсіч у вигляді водневої бомби, Берлінського муру та ракет на Кубі. Можна провести паралелі з пропагандистською самопрезентацією путінської зовнішньої політики. Спочатку Путін нібито пропонував Заходу помиритися (у вигляді зустрічі з Байденом та ультиматуму до НАТО у 2021 році), а коли Захід не захотів «миру» — почав «СВО».

А ось у внутрішній політиці, за версією пропагандистів, Хрущов зазнав невдачі. Його дії буцімто були «хаотичними та непродуманими», а його «галасливі політичні кампанії» зрештою втомили населення СРСР. Найбільше уваги Медінський та Торкунов приділили передачі Криму до складу УРСР у 1954 році. В їхньому трактуванні, по-перше, це була лише «особиста ініціатива» Хрущова та чергове його «непродумане рішення»; по-друге, не було дотримано «норм радянського законодавства»; по-третє, ніхто не запитав «думки самих крим-

чан»; по-четверте, у рамках єдиної держави це може й не було принциповим питанням, але розпад СРСР докорінно змінив ситуацію, тому у 2014-му Росія «відновила історичну справедливість». У підручнику червоною ниткою проходить теза про те, що зміни кордонів у радянський час, а особливо розпад СРСР, відбувалися всупереч тодішнім нормам законодавства. На цьому тлі й порушення договорів і міжнародного законодавства путінською Росією має виглядати не настільки кричущим. Мовляв, ті закони хто тільки не порушував, волюнтаристські зміниючи кордони; головне — запитати думку у місцевого населення (тобто провести «референдум»). Образ Леоніда Брежнєва, за версією пропагандистів, однозначно позитивний. Він і товариський, і доброзичливий, і водночас мудрий, розуміється від психології та вмів підбирати кадри. «Головними задачами Брежнєв вважав збереження миру та забезпечення зростання добробуту радянських людей», — ідеться у підручнику. Автори не поспішили на цитати сучасників та істориків, які «живописують» вождя. Нехай на старості років Брежнєв і мав проблеми зі здоров'ям і дикцією, але вигідно відрізнявся від інших радянських лідерів: не був нелюдимий як Ленін, жорстокий як Сталін чи істеричний як Хрущов. Спадає на думку, що автори підручника так оспівують геронтократію зокрема тому, що Путін вступає у вік пізнього Брежнєва (Путін зараз 71, Брежнєв помер у 75). Але, звісно, не тільки через це. Брежнєв повернув державу

до консервативного курсу розвитку. Так само Брежнєв починав масштабні національні проекти й інтервенції до сусідніх країн. Так само Брежнєв, на відміну від Сталіна, не робив масштабних репресій, але «ефективні» придушував опозицію. Образ дисидентів у підручнику близький до образу опозиції в пропутінських медіа. «Дисидентами щільно «опікувався» Захід, а тому їхня діяльність перебувала в полі зору органів державної безпеки. Це було важливо і з урахуванням загрози тероризму».

Найбільш негативно з радянських вождів представлено Михайла Горбачова. Він, за версією агітпропу, розпочав «непослідовні та непродумані реформи», які принесли більше шкоди, ніж відсутність реформ за пізнього Брежнєва. З 1989 року Перебудова набувала «все більш деструктивного характеру». Горбачов, мовляв, був марнославною людиною — і «підступний Захід» за допомогою хвалебних відгуків, публікацій у пресі та Нобелівської премії миру підштовхував радянського реформатора до все більших поступків у зовнішній політиці. Так Горбачов «розбазарив» геополітичні позиції Росії, досягнувши Сталіним у Другій світовій.

Максим КАЗАКОВ,
сайт «DM media sapiens», 2 листопада 2023 року. (У скороченому вигляді. Повністю читайте за посиланням: <https://ms.detector.media/informatsiini-kanali/post/33372/2023-11-02-mizh-tragediyeu-i-farsomyak-propagandysty-perepysuyut-pidruchnyky-z-istorii/>)

ПРО ГОЛОДОМОРИ В МИНУЛОМУ І В СЬОГОДЕННІ

ТРИЧІ протягом минулого століття український народ був під загрозою знищення в результаті організованих російськими більшовиками в СРСР голодоморів: в 1921-1923-му, 1932-1933 -му і в 1946-1947-му роках. А тепер, у 21-му столітті, коли вчорашня більшовицька імперія постала у новому вигляді (паразитарної імперії російського фашизму), вона вирішила знищити українців і за допомогою

зброї, і за допомогою нового голодомору, до якого готувалася.

У минулому столітті найбільш трагічним і лиховісним для українців був Голодомор 1932-1933-го років, коли знищили (за різними підрахунками) приблизно від 5-ти до 10-ти мільйонів людей (переважно – селян-хліборобів). У нинішньому ж (після повномасштабного нападу на незалежну Україну в лютому 2022-го року) фашистська ім-

перія паразитів вирішила знову запровадити винищення цілого народу також і за допомогою голоду на базі так званої «денацифікації» в результаті проведення «спецоперації».

В матеріалах на цій сторінці пропонуємо нашим читачам згадати страшний за своїми наслідками Голодомор 1932-1933-го років і осмислити інформацію про те, що правлячі нині російські фашисти готові запровадити новий Голодомор.

А час вчергове злітувався в тугу криваву спіраль, Україна знову опинилася на смертельній межі добра і зла, світла і темряви. На межі виживання.

Важко і складно до нас приходять усвідомлення причин трагедійної історії України 20 століття з безкінечними розстрілами, репресіями, депортаціями, голодоморами. Втрата власної державності призвела не лише до мільйонів смертей, а і до важкого каліцтва національної свідомості. Треба визнати, що ми гірко помилилися, плекаючи ілюзії щодо політики новітньої ерефії.

90-ті роковини Голодомору...

Демократія, гласність, права людини - в устах її лідерів це були лише неоковирні вузлики на маскувальній сітці за якою ховалася збочена кривава істота з «стародавнім інстинктом до пожирання інших народів» (Дж. Мейс).

Ми тішилися, що державність, незалежність України прийшла до нас безкровним шляхом і сміливо проектували для себе європейське майбутнє без насильства і без жахів. Проте, як виявилось, це була лише відкладена у часі боротьба, відкладені жертви. Джеймс Мейс це чітко усвідомлював.

Звичайно ж, він не закликав до революцій чи кривавого насильства. Він сподівався на еволюційний стрімкий розвиток України і українців. А проте він фіксував постійну загрозу з боку північного сусіда - приховану - військову, територіальну, інформаційну, і явну - культурну, духовну, економічну експансію. «Треба відверто сказати, писав він, що нинішня Росія незалежно від орієнтації її політичних сил сприймає існування України як смертельну образу. Політична культура та історична пам'ять Росії ніколи не сприйме Україну інакше як історичну спадщину Росії. Росія для України - це край Емського указу, політична культура Росії і царської і радянської вимагала і вимагатиме постійної пильності щодо українського сепаратизму, мазепинства, петлюрівщини, бандерівщини, щодо окремої від Росії української ідентичності. Не треба бути пророком щоб передбачити, що трапиться, якщо Росія отримає вільну руку для своїх дій в Україні і з Україною. Спалені книжки, заборонені пісні і, врешті решт розстріляні письменники та голодні селяни».

90-ті роковини Голодомору. Десь саме у цей час було заарештовано мого діда Василя, померла від голоду бабуся, пішли з земного життя семеро їхніх синочків. Я згадую нині іншу бабуся по матері, яка все своє життя прожила з внутрішнім опіком, нестерпним болем. Доки жила, роповідала мені про голод 32-33 років, плакала, постійно молилася і тяжко страждала, що не може голос назвати своїх полеглих рідних. А я не знаю їх імен. В далеких часах обірвалася вервечка поколінь, сув'язь мого роду. Лише тихий голос маленької свічки, лише сльоза...

Ці жертви неоспівані, неоплакані, цей злочин залишився непокараним. І саме тому прийшла на нашу землю нова війна від старого озвірілого ворога. Тільки тепер українці відмовляються безмовно конати на рідній землі. За нами Українська держава. За нами можуть і сила українського війська.

Поминаючи у цей день незліченних жертв українського народу від страхітливої московської косовиці смерті, кожен з нас нині запалює крихітний вогник пам'яті, який розгоряється у могутнє вогнище нашої нескореності і гніву. Я цей палючий вогонь нині відчуваю в кожній аудиторії, де мені доводиться виступати, на кожній зустрічі, у волонтерських пунктах, школах, бібліотеках. Вперше саме у ці дні так яскраво і зримо я відчуваю всю силу народного єднання і розуміння самої природи зла, з яким бореться Україна. Відчуваю і стан нелюдської напруги, в якій перебуває вся країна - від гордих Карпат до Чорного моря. І точно знаю, що ми переможемо. Скільки би смертоносних ударів не завдавав ворог по нашій землі, по лавах наших оборонців. Стануть інші. А це - оті з 33-го - наші мертві і ненароджені.

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС,
м. Дрогобич, 26 листопада 2023 року;
<https://www.facebook.com/natali.dzubenkomasce>

Голодомор торкнувся і мого роду

Голодомор тридцятих років минулого століття торкнувся чи не кожної української родини. Не оминуло це лихо і наш рід.

Мій прадід Клим помер на Кіровоградщині від наслідків Голодомору у віці 54-х років. Його донька Марія розповідала мені, яке це було горе: втрата годувальника. Діти його пухли від голоду і просто дивом вижили, з настанням весни їли різну траву і так звані маторженики з калачиків.

А моя рідна бабуся, яку теж звали Марією, у дванадцятирічному віці бачила на власні очі все те жахіття, коли голод косив і дітей, і дорослих. Вона тоді жила в селі на Дніпропетровщині. Щоб прогодувати дітей, її батькам доводилося ходити пішки до Кривого Рогу, аби виміняти там якісь речі на хлібину.

Крім цього, мені як журналістці доводилося чи-

мало спілкуватися на теми голодоморів в Україні з багатьма людьми, які пережили те лихо. Так, пенсіонер 1930 року народження, Василь Васильович КРИВОШЕЙ (нині вже, на жаль, покійний) свого часу поділився зі мною спогадами про те, як українців голодом морили. Зокрема, він побудував розповідь на записках своєї старшої сестри, яка залишила записи, а сам він був ще маленьким.

Василь Васильович розповів, що їх у сім'ї було шестеро дітей, а жили вони в селі Софіївці Дніпропетровської області. І коли там організували колгоспи, то його батьки в колгосп не пішли. У відповідь на це у них тоді забрали коня й корову, а вони всі були змушені вийти з села і самостійно шукати, де і як жити далі. А потім продовжив свою розповідь:

«Коли був голод, тоді ходили перекопувати картопляні поля, де іноді вдавалося знайти кілька картоплин, придатних до споживання. Сестра розповідала, що діти стояли біля їдальні з надією, що в тарілках за столами щось залишиться. Іноді люди щось там справді залишали. А про те, що це був голодомор, а не щось інше, теж свідчать розповіді моєї старшої сестри. Вона розповідала, що поруч із залізницею були цілі купи кукурудзяних початків. Їх мочив дощ, вони чорніли, гнили... Та все одно, брати їх ніхто не посміє, так як охорона була немилосердна».

Василь Васильович також розповів, що їли тоді все, що можна було їсти: лободу, щиріцю, ховрахів, яких батько із братом ловили в полі, а взимку іноді їли суп із горобців.

Олена МАКОВІЙ

Технологія Голодомору: триває збір доказів про плани Путіна щодо умисного голоду в Україні

Є щось символічне в тому, що напередодні чергових роковин Голодомору-геноциду стало відомо про пошук доказів щодо причетності президента Росії Володимира Путіна до створення умов для умисного голоду в Україні ще напередодні «великого вторгнення». Правозахисники з міжнародного альянсу Global Rights Compliance зібрали докази, які свідчать: важливою метою російських окупантів були запаси українського збіжжя, існував план розкрадання продовольства у безпрецедентних масштабах.

Цю технологію доведення населення до покри можна назвати класичною для Кремля. Упродовж десятиріч у Росії намагалися стверджувати, що помилковість тверджень щодо штучності організованого Йосипом Сталіним Голодомору, підкреслювали, що голод був у багатьох регіонах Радянського Союзу й Україна тут – просто не виключення. Але «забували» додати, що в Україні та в населених українцями районах СРСР (скажімо, на Кубані), як і в тому ж Казахстані, у людей не просто відбирали хліб, але й створювали «резервації Голоду», звідки не було виходу, бо всі дороги охоронялися радянськими силовиками.

Держава, яка хоче допомогти людям врятуватися, сприяє їхньому переселенню в райони, де є продовольство. Держава, зацікавлена у масовій загибелі населення, створює умови для такої загибелі за допомогою грубої сили. Сталін, цей «спеціаліст з національного питання» і перший нарком з питань національностей у більшовицькому уряді, точно знав, що він робить. На початок 1930-х пам'ять про справжню українську державність ще була живою, пройшло трішки більше від десятиріччя після окупації України більшовиками. Серед тих, кого Сталін прирік на смерть, могло бути чимало прихильників і виборців українських політичних партій. Більшовицький вождь таким чином бажав винищити не тільки національну еліту, яка гинула у таборах і в'язницях Радянського Союзу. Він прагнув знищити й тих, для кого ця еліта працювала. Він намагався вбити саму пам'ять про суверенну Україну. Саме тому йому був потрібен штучний голод.

Володимир Путін своїми діями якраз і до-

водить штучність сталінського Голодомору. Спадкоємець Сталіна, він усвідомлює всю ефективність цієї давньої технології. Якщо хочете, це і є та сама «денацифікація», про яку з перших днів масштабної війни волають російські пропагандисти, – спроба знищити не тільки еліту, але й народ.

ПЛАНИ ПУТІНА БІЛЬШ МАСШТАБНІ, НІЖ ПЛАНИ СТАЛІНА

Але плани Путіна можна назвати навіть більш масштабними, ніж плани Сталіна. Сталін забрав зерно в українських селян і продавав його до інших країн. Путін також не гребує торгувати краденим. Однак водночас він створює умови для ймовірного контрольованого голоду й соціальних заворушень у країнах Глобального Півдня. Російський президент добре усвідомлює, що такі проблеми обов'язково призведуть до того, що тисячі людей зі знедолених країн будуть шукати кращої долі у Європі. А це – нова масштабна міграційна криза. А це – нові проблеми європейських суспільств. А це – триумф популістських партій, чії лідери заявляють про необхідність налагодження стосунків з Росією. І так відкривається нова можливість завоювати Україну. Хай за допомогою не українського, так чужого Голоду – але технологія залишається незмінною. Незмінною залишається ставка на смерть.

Віталій ПОРТНИКОВ,
журналіст і політичний коментатор,
оглядач Радіо Свобода і Крим.Реаліі,,
25 листопада 2023 року.

Чому США бояться поразки Росії та Путіна і як це впливає на допомогу Україні - Newsweek

Від початку великої війни в Україні шириться думка, що США надають Києву достатньо військової допомоги, щоб вижити, але недостатньо, щоб перемогти, пише американське видання Newsweek.

Автори статті зазначають, що таку позицію Вашингтона можна пояснити побоюванням, що стратегічна поразка Кремля в Україні може призвести до хаосу в межах російських кордонів, можливо, до відставки президента Володимира Путіна, жорсткої регіональної боротьби за владу та ризиків, пов'язаних зі зброєю масового знищення.

На тлі дедалі більшої загрози з боку Китаю така «євразійська анархія» створить для Білого дому багато нових проблем, вказує Newsweek.

«Українці дійсно бачать постійну нерішучість і занепокоєння щодо можливої ескалації й небажання провокувати росіян», - зазначив в інтерв'ю Newsweek Деніел Вайдич, президент Yorktown Solutions і один з найвідоміших українських лобістів у Вашингтоні. За його словами, українці вважають, що, попри всю допомогу і підтримку, США не мають реального бажання, щоб українці рішуче розгромили росіян через побоювання, що це призведе до внутрішніх смут і розвалу Росії.

ПОРАЗКА- ЗАВЖДИ СИРОТА

Американські й західні союзники в приватних розмовах неодноразово критикували наступ України. У серпні New York Times писала, що, на думку американських експертів, українці занадто розпорошували свої сили на фронті й не змогли сконцентрувати достатньо вогневої потужності в одному місці, щоб прорвати оборону росіян.

Однак чимало українців вважають, що США теж несуть певну відповідальність за поки що недостатньо успішний контрнаступ. «Я вдячний США як лідерам нашої підтримки, але я сказав їм і європейським лідерам, що ми хотіли б почати наш контрнаступ раніше, і для цього нам потрібна вся зброя і матеріальні засоби. Чому? Просто тому, що якщо ми почнемо пізніше, то це буде йти повільніше», - заявляв президент України Володимир Зеленський в інтерв'ю CNN у липні.

Такої думки дотримується багато хто в Києві, зазначає Вайдич і додає, що значна частина допомоги не надходить до українців так швидко, як могла б.

Це, на думку експерта, мало вирішальний вплив на ситуацію на місцях. «Весняний наступ цього року був би весняним наступом, а не липневим, що мало величезне значення. Адже це дозволило росіянам окопатися і зміцнити свою оборону», - додав Вайдич.

Крім того, Києву доводиться вести важку боротьбу за кожну нову систему озброєнь НАТО, пише видання.

Перші основні бойові танки американського виробництва прибули в Україну в жовтні, через понад півтора року після початку повномасштабного російського вторгнення. А винищувачі F-16 ЗСУ отримають лише навесні 2024 року.

Україна веде війну за національне виживання, вказують автори статті. Однак Байден та інші західні лідери чітко дали зрозуміти, що західна коаліція відповідає за глобальне виживання.

Білий дім виступає за поступове надання військової допомоги Києву. Надто швидка допомога може спровокувати небезпечну ескалацію з боку Росії, підкреслюють американські чиновники.

Такий підхід викликав розчарування. «Українці вважають себе нашими партнерами», - заявив Newsweek Стівен Мур, колишній керівник апарату колишнього головного заступника лідера Республіканської партії Піта Роскама, а нині американський волонтер й засновник Ukraine Freedom Project в Києві. «Ми постачаємо зброю, а вони - життя своїх найкращих людей. Українці не отримують зброї, яку ми їм обіцяли, і не отримують зброї, якої вони потребують».

ПЕРЕЛОМНИЙ МОМЕНТ ДЛЯ АМЕРИКИ

Дехто сподівається, що прихід зими і відносно статичний фронт сприятимуть новим мирним переговорам.

Видання нагадує, що Путін неодноразово заявляв, що готовий до цього, але лише за умови, що Україна погодиться на «нові територіальні реалії» - віддати Москві близько 20% своїх земель. Зеленський, своєю чергою, відмовився від переговорів на російських умовах й відкинув припущення, що війна зайшла в глухий кут.

«Ми не маємо права здаватися. Яка альтернатива? Що, нам потрібно віддати третину нашої держави? Це буде тільки початок. Ми знаємо, що таке заморожений конфлікт, ми вже зробили для себе висновки. Нам потрібно більше працювати з партнерами щодо протиповітряної оборони, розблокувати небо, дати можливість нашим винищувачам здійснювати наступальні дії», - заявив український президент. Він також заперечує будь-який тиск з боку західних партнерів з метою повернутися за стіл переговорів.

Вайдич каже, що теж не бачить жодного примусу. «Якщо деякі західні лідери думають про це, то їм потрібно переконати не президента Зеленського, а український народ», - сказав він, наголосивши на стійкій суспільній підтримці повного звільнення України.

Однак Київ не може продовжувати війну без підтримки Заходу, особливо США, вказує видання. «Зима і невдалий літній наступ вимагають всебічної переоцінки нинішньої стратегії як з боку України, так і з боку її партнерів», - пишуть Річард Хаас і Чарльз Купчан з аналітичного центру Council on Foreign Relations.

Обидва аналітики заявили Newsweek, що ані США, ані Україна ще не досягли цього моменту.

«Ця широка публічна дискусія назріла і є необхідною. Раніше такі розмови були майже табу... Але це небезпечна ситуація. Саме так війни тривають нескінченно. Хороша стратегія - це не тільки про те, що бажано, але й про те, що можливо», - сказав Купчан Newsweek.

Хаас, своєю чергою, запропонував «проміжне визначення успіху», яке радше ставить на паузу, ніж відкидає повне

звільнення територій. Можливо, доведеться почекати роки або навіть десятиліття, щоб досягти ширшого визначення успіху. Можливо, доведеться почекати на появу пост-путінського керівництва, або пост-путінського керівництва», - каже Хаас. За його словами, повне звільнення «навіть чи можливе з огляду на військовий баланс». «У нас вже було два сезони бойових дій. Я не бачу підстав стверджувати, що якби був третій, четвертий чи п'ятий, Україна змог-

агресії, зазначає Newsweek. Однак Київ відчуває дедалі більший дискомфорт Заходу, вказують автори статті.

«Можливо, це знак для нас, для українців, що ми повинні обговорити ще кілька варіантів того, як зупинити цю війну, а не лише досягти наших кордонів 1991 року - зараз цього дуже важко досягти... Можливо, [є] щось середнє», - сказав Newsweek Іван Ступак, колишній офіцер СБУ, а нині радник комітету з питань національної безпеки,

ла б досягти цієї цілі». На його думку, щоб Україна вижила, необхідно, щоб Росія розчарувалася. «І нинішню ситуацію я б описав як стратегічну перемогу України і Заходу. Це не все, але це багато. І це не виключає більшого в майбутньому», - вважає Хаас.

За словами ж Купчана, Вашингтон вважає, що «Зеленський не готовий до зміни стратегії щодо припинення війни. Якщо українці не готові до цієї розмови, то Захід не збирається їм її нав'язувати». «Я припускаю, що за зачиненими дверима обговорюють варіанти закінчення війни. Але поки не буде відчуття, що самі українці готові до цієї розмови, не думаю, що ви побачите її в публічній площині», - зазначив експерт. На його думку, настане момент, коли українці самі почнуть запитувати: «Що нам робити?» «Можливо, в якийсь момент для України має сенс інвестувати ресурси, які вона отримує від Заходу, в оборону і відновлення 82% територій, що перебуває під контролем Києва».

ПІСЛЯ ПУТІНА

Автори статті вважають, що Києву не сподобається, якщо західні партнери закликають до капітуляції, хоч і в короткостроковій перспективі, адже війна вже призвела до загибелі тисяч людей.

Українці травмовані колективною нездатністю Заходу притягнути Путіна до відповідальності у 2014 році, пише видання, вони також розчаровані неспроможністю виконати гарантії безпеки, надані Україні Будапештським меморандумом 1994 року, за яким Київ відмовився від своєї ядерної зброї радянських часів.

Мало хто з українців хоче дозволити російському диктатору залишити собі трофеї, отримані внаслідок чергової хвилі

оборони та розвідки Верховної Ради. Він також зазначив, що «росіяни ніколи не виконували своїх обіцянок», і тому залишається відкритим питання про те, як «змусити РФ дотримуватися свого слова?»

На думку професора Купчана, Росія вже зазнала глибокої стратегічної поразки. «Путін втратив Україну. Ми це знаємо. І тепер питання полягає в тому, чи отримає він втішний приз, утримуючи якийсь відсоток української території».

На думку Хааса, нинішня російська стратегія базується на припущенні, що «все йде своїм шляхом». «Вони бачать популістські політичні тенденції, вони бачать опитування в Сполучених Штатах. Гадаю, стратегія Путіна зводиться до того, що «побачимо, що буде через рік». Припускаю, що він ставить свічки за перемогу Трампа».

Купчан вважає, що Україна і Захід повинні планувати «довгу гру», як це робить Путін. «Ви добиваєтесь припинення бойових дій, повертаєте Україну на шлях процвітання, а потім чекаєте, коли Путін піде, і сподіваєтесь, що настане день, коли Росія за столом переговорів поверне Україні її територію». Він наводить приклад Естонії, Литви і Латвії, і нагадує, що у 1985 році майже ніхто не вірив, що вони будуть незалежними демократіями і членами НАТО. «Всі говорять про те, що Путін переважає Україну і Захід. Я думаю, що ми перевернули ситуацію. Ми його переважаємо», - резюмує експерт.

(У скороченому вигляді. Повністю - за посиланням:

<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3g24984myzo>, 27 листопада 2023 року)